02.05.86

BANDERA ROJA: UN CAPITOL DE LA HISTORIA DEL PSUC.

Jordi Solé Tura

L´ingrés col.lectiu -- o,més exactament, els ingressos col.lectius,ja que el procés va tenir diverses fases -- dels militants de Bandera Roja en el P.S.U.C., a finals de 1974 i començaments de 1975, és un dels capitols importants i menys coneguts de la història recent del comunisme a Catalunya. Encara avui,quan ja ha passat tan temps i s´han produït fets tan complexos i tan dramàtics resulta difícil parlar amb tranquil.litat o objectivament d´aquell episodi. I fins i tot, en algunes ocasions es parla de "Bandera Roja" com una mena de fantasma que amenaça situacions establertes en els partits de l´esquerra, com si aquell grup hagués subsistit en el temps amb voluntat conspiradora.

Vist des de fora i amb la distància que dóna el temps transcorregut és difícil entendre aquesta situació. Segurament és el resultat d´una sèrie de factors superposats, que van des d´autèntics problemes polítics fins a problemes personals. Jo crec, per exemple, que la integració del primer nucli de B.R. en el PSUC i en el PCE es va fer malament, a través de converses per dalt i amb un excés d´urgències o de voluntat instrumental. En el cas de la direcció del PCE allò que més va interessar de la possible aportació de B.R. va ser l´ingrés de cristians -- molt especialment la figura d´un exponent tan important com Alfons Comín -- i en funció d´això es van cremar totes les etapes. Tres quarts del mateix va passar en el PSUC,tot i que aquí el procés de discussió entre les direccions respectives va ser més complet. Quan el gruix dels militants de B.R. ens varem incorporar al PSUC ens vam adonar que no hi havia hagut una discussió profunda en les organitzacions i que,per tant, la nostra pròpia incorporació a les organitzacions era vista a vegades per aquestes com una imposició decidida des de dalt, sense comptar amb elles.

Aquest factor va ser molt negatiu, però n´hi va haver d´altres de més importants. En realitat,l´ingrés col.lectiu dels militants de B.R. es va produir després d´una fase de lluites polítiques en les que B.R. i el PSUC s´havien enfrontat [redacted] en alguns sectors. Hi havia hagut tensions polítiques [redacted] i moltes d´aquestes no havien estat encara superades del tot. Aquests enfrontaments havien tingut,en molts casos, un caràcter personal i no resultava gens fàcil que persones que havien

tingut relacions polítiques conflictives es posesin a conviure tranquil.lament en una mateixa organització amb punts de vista no totalment coïncidents en moltes qüestions concretes. Aquest problema es va agreujar en alguns sectors -- com el dels intel.lectuals i els universitaris -- en els quals gent de B.R. va passar a ocupar aviat llocs de direcció i va haver no sols de prendre part en conflictes preexistents al si del PSUC sinó també de decidir a favor d´uns o d´altres.

Finalment, cal no oblidar que per bé que la majoria dels militants de B.R. no havien militat abans en cap partit ,una [redacted] part del nucli de direcció havia militat abans en el mateix PSUC i se n´havia apartat en circumstàncies força traumàtiques. Jo mateix, després de més de deu anys de militància clandestina en llocs de responsabilitat havia estat expulsat del PSUC el 1964, arran del conflicte Claudín-Semprún. Altres, com Jordi Borja o Enric Solé, també havien sortit del PSUC de manera conflictiva. Certament, l´any 1974 aquells conflictes ja quedaven una mica lluny i la majoria dels militants del mateix PSUC no els havien viscut. Però d´altres sí i suposo que alguns van entendre el nostre retorn al PSUC com una mena de revenja triomfal . dificil de païr.

A més de tot això, l´ingrés del col.lectiu de B.R. va plantejar un problema no específic ni de B.R. ni del PSUC, però que va tenir molta importància. Parlo del problema de la fusió entre dos col.lectius humans que funcionen amb coordinades semblants i que s´han estructurat com a col.lectius polítics, és a dir, al voltant d´una ideologia,d´una pràctica política i d´una direcció estable. L´any 1974 el PSUC i el PCE eren clandestins i les seves perspectives eren ben problemàtiques. Era difícil concebre que algú hi ingressés amb afany d´ocupar càrrecs o de fer carrera política. Però amb tot,els càrrecs interns existien i l´ingrés d´un col.lectiu,amb la seva pròpia organització, podía ser i va ser vist per alguns dirigents com una amenaça de desplaçament del lloc que ells ocupaven. Aquesta va ser la causa real de moltes reticències. D´altra banda, tot col.lectiu és el resultat d´un conjunt de relacions humanes i d´amistats personals que no desapareixen així com així. Hi havia, doncs, el perill [redacted] que el grup de miilitants de B.R. continués funcionant com a col.lectiu dins el col.lectiu més ampli del PSUC o, viceversa, que alguns nuclis del PSUC tendissin a funcionar com a grups tancats davant els nouvinguts de B.R. Jo crec que tots erem conscients d´aquests perills,però no eren fàcils d´evitar perquè molts vegades aquests nuclis d´amics es reforçaven com a grups per la identitat dels punts de vista compartits pels seus membres en les discussions polítiques i ideològiques.

El resultat de tot això va ser una integració complexa i en alguns casos ben difícil que va donar resultats desiguals. Globalment, els principals problemes es van superar, però en alguns sectors -- com el dels intel.lectuals, l´universitari i el d´ensenyament -- les tensions van continuar durant força temps i fins i tot es pot dir que no es van acabar de superar mai. Una bona part del potencial polític que B.R. havia creat i havia intentat incorporar al PSUC es va perdre enmig d´aquestes tensions,ja que un nombre significatiu de militants procedents de B.R. van acabar abandonant el partit cansats de les polèmiques internes.

Més encara; moltes d´aquestes tensions no resoltes van reaparèixer amb un altre contingut en els conflictes posteriors que van culminar en el V Congrés del PSUC. El gruix principal dels militants que procedien de B.R. es van aliniar en la línia eurocomunista,però també van ser nombrosos els que es van situar en la línia oposada. En el mateix V Congrés hi va haver ponències enfrontades i especialment conflictives que van ser defensades per antics militants de B.R. Però el fet que la majoria dels antics membres de B.R. se situessin en una mateixa posició va donar lloc a una instrumentalització propagandística de la polèmica política,com si l´eurocomunisme fos una invenció de la gent de B.R. al servei del "tacticisme carrillista" i del revisionisme. Només cal recordar la importància propagandística que va arribar a tenir el terme de "Bandera blanca",com a sinònim d´eurocomunisme i de revisionisme. En la terrible confusió d´aquelles discussions internes, el terme de "Bandera blanca", creat i instrumentalitzat per alguns membres destacats del mateix PSUC i introduït per ells en el llenguatge periodístic, va ser un extraordinari element de simplificació propagandística que va complicar enormement les coses i va accentuar les tensions fins a límits increïbles. Aquella simplificació va ser útil per als qui pretenien presentar el problema com una lluita interna entre la "dreta" i l´esquerra" del partit, per tal d´ocupar-ne el "centre", però al capdavall va ser nefasta per al PSUC en el seu conjunt,perquè ni era aquella la realitat ni ajudava a superar les tensions acumulades. Es, en tot cas, un interessant cas d´instrumentalització simplificadora a partir de problemes no ben resolts.

En realitat en les polèmiques internes les línies divisòries principals no van passar mai entre els antics militants de "B.R." per un costat i els anteriors militants del PSUC, per l´altra. Totes les línies divisòries ja eren latents o manifestes en el moment de l´ingrés col.lectiu de "B.R.", tot i que les circumstàncies ulteriores -- especialment les dels inicis de la transició, en van crear de noves o van modificar algunes de les ja existents. L´entrada d´un col.lectiu com el de "B.R." havia d´influir forçosament en la correlació de forces interna i de cap manera era possible la neutralitat estricta. La majoria dels militants de "B.R." van entrar al PSUC saben on anaven, però es van trobar implicats en conflictes que no coneixien bé o que se superposaven en noves condicions als que sí que coneixien. El fet que la majoria dels militants procedents de "B.R.", per la seva pròpia formació política se sumessin a la línia eurocomunista,juntament amb la majoria del anteriors militants del PSUC, va permetre però aquest tipus de simplificacions i d´instrumentalitzacions, ben conegudes en totes les organitzacions quan les pugnes s´exasperen, però ben perjudicials per

a tothom. El fet innegable és, però, que els militants procedentes de "B.R." es van integrar en el col.lectiu del PSUC amb totes les divisòries i contradiccions existents i com a tals van ser part activa i passiva dels processos ulteriors com a militants, no com a col.lectiu específic.

x x

x

Què era, en realitat, "Bandera Roja"?.El col.lectiu que després va prendre el nom de "Organització Comunista d´Espanya, Bandera Roja",va ser un dels productes polítics de la situació creada a finals dels anys seixanta. En ell -- com en altres -- van confluir elements de la situació interna del nostre pais i de la política internacional.

Els anys de desenvolupament econòmic accelerat i tumultuós havien creat noves contradiccions,mal o escassament analitzades pels partits polítics tradicionals de l´esquerra. Alguns d´aquests estaven en plena transformació -- com els socialistes francesos,per exemple -- i els partits comunistes havien iniciat dramàtiques revisions ideològiques i organitzatives després de les grans transformacions de finals dels anys cinquanta i tota la dècada dels seixanta: el XX Congrés del PCUS i la desestalinització, la Revolució Cubana, la ruptura entre la URSS i la Xina Popular, la guerra del Vietnam, la mort del Che Guevara i el fracàs del seu projecte polític llatinoamericà, els processos de descolonització al Tercer Món, la invasió de Txecoslovàquia i l´explosió social i política del Maig francès i de la "tardor calenta" a Europa i Amèrica.

Tot això era viscut al nostre pais des de la més dura clandestinitat, quan les organitzacions polítiques i sindicals tot just començaven a reconstruir-se com a avantguardes i es plantejaven els nous problemes de la lluita contra el franquisme en condicions d´auge econòmic. A finals del anys cinquanta i començaments dels seixanta havien aparegut en l´escena política de l´antifranquisme noves generacions i nous moviments. Els grans esdeveniments internacionals eren dificils de traduir entre nosaltres, perque la lluita contra la dictadura ho condicionava tot. Per això predominava la tendència a les traslacions purament ideològiques, com en el cas del castrisme o del maoïsme. En nom d´aquestes traduccions ideològiques havien començat fins i tot les escissions i les polèmiques en el si del comunisme -- només cal recordar les escissions "pro-xineses" a Catalunya .

"Bandera Roja" va néixer en aquell context. Però la seva constitució com a grup es va produir per la influència conjunta d´alguns factors molt concrets. Entre ells cal destacar el següents: la crisi del Sindicat Democràtic d´Estudiants la invasió de Txecoslovàquia i la influència del Maig francés.

Jo sempre he pensat que la constitució formal del S.D.E.U.B. al gran acte dels Caputxins de Sarrià el 1966 no va significar el naixement del Sindicat sinó la culminació de la seva trajectoria i l´inici de la seva crisi. En realitat, la Caputxinada va culminar un procés que havia començat a finals dels anys cinquanta i que havia aconseguit no sols destruir el sindicat franquista oficial, el S.E.U. sinó també crear un autèntic moviment democràtic i obert, és a dir, un moviment de masses, bé que en

l´àmbit reduït de la Universitat.

La Caputxinada va ser la proclamació formal d´aquest fet i també la constatació de l´èxit de la política propugnada pel PSUC. A partir de la Caputxinada,la política universitària del PSUC es va projectar més enllà i va constituir un dels grans fonaments de la política d´unitat a Catalunya. Només cal recordar que la Taula Rodona de forces polítiques, embrió de la futura Coordinadora de Forces Polítiques va ser un dels resultats directes i immediats de la Caputxinada.

Però des del punt de vista estrictament universitari la Caputxinada va ser el final del moviment anterior. Era un desafiament insostenible,perquè constituïa una mena de batalla a cos descobert contra l´aparell franquista, sense cap cobertura suficientment sòlida i sense possibilitats de mantenir de manera estable un moviment polític de masses en una Universitat que ja començava a notar els efectes del creixement econòmic tumultuós d´aquells anys. El S.D.E.U.B. era, doncs, molt vulnerable i la repressió franquista ho va demostrar molt aviat. Davant d´aquesta evidència no sols es van produir moviments de dispersió sinó que entre alguns dels nuclis universitaris més actius es va obrir pas la idea d´una nova orientació que permetés resistir millor la repressió franquista. El desmantellament del S.D.E.U.B. va provocar,doncs, l´aparició de diversos nuclis més reduïts, amb unes estructures més pensades per a la clandestinitat. Aquesta mateixa reflexió es va començar a fer també entre alguns nuclis del moviment sindical i molt especialment de Comissions Obreres.

La invasió de Txecoslovàquia per les tropes del Pacte de Varsòvia i el Maig francés -- i també la mort de Che Guevara i la constatació dels límits del castrisme, l´impacte de la guerra del Vietnam i el radicalisme de la Revolució Cultural xinesa, si més no tal com era interpretada pels teòrics de l´esquerra francesa -- van ser el context ideològic que va justificar els canvis d´orientació. Tots ells semblaven confirmar l´esgotament dels vells partits de l´esquerra -- socialistes i comunistes -- i la possibilitat de trobar noves vies. El Maig francés va semblar destruir les possibilitats del reformisme en el si d´un neocapitalisme en auge continu i era, en aquest sentit, la demostració de la nova crisi del capitalisme i de l´aparició de noves forces i noves formes de contestació del sistema. D´altra banda resultava evident la crisi definitiva del model soviètic i de l´internacionalisme ,tal com s´havia entès tradicionalment. Tot empenyia,doncs, cap a la necessitat de noves vies. I els factors citats semblaven demostrar que aquelles noves vies no solament eren necessàries sinó també possibles a curt termini.

Aquest va ser el context en què va néixer "Bandera Roja". El seu nucli inicial

era a la Universitat de Barcelona. Alguns dels seus impulsors havien passat fugaçment pel grup "Unitat", escissió del PSUC, però la majoria s´incorporaven a "B.R." com a primera experiència política organitzativa, a partir de les influències a què em referia més amunt. Una de les primeres tasques del grup va ser editar una revista clandestina, amb el nom de "Bandera Roja", de la qual en va sortir la denominació genèrica del col.lectiu.

L´originalitat de "B.R. " va consistir, però, en que no sols no es va limitar a l´àmbit universitari sinó que ràpidament es va estendre a altres sectors, en els quals va exercir la seva activitat principal. El més important d´aquest sectors i el que representava una major novetat va ser el dels moviments urbans. La presència de "B.R." en el desenvolupament del moviment de veïns va ser molt important i molt innovadora, tant pels plantejaments teòrics -- impulsats sobretot per Jordi Borja - com per l´audàcia en les propostes polítiques i organitzatives. La célebre campanya de la candidatura de Rodriguez Ocaña per les eleccions municipals en va ser la demostració més evident. Crec sinceralment que l´aportació política més important de "B.R." va ser la d´aquest sector, d´altra banda un dels menys atesos pels partits polítics clandestints fins aleshores.

Un altre sector important -- i també innovador -- de l´activitat de "B.R." va ser el dels cristians progressistes. La influència d´Alfons Comin i els seus companys cristians va ser enorme i decisiva per a l´èxit d´ aquest treball polític i ideològic, un dels de més projecció a nivell intern i internacional.

Un tercer sector significatiu va ser el de l´ensenyament. "B.R." va generar una gran quantitat de quadres polítics i sindicals molt valuosos en el terreny de l´ensenyament i va contribuir de manera decisiva a endegar els moviments de renovació pedagògica i la lluita per una escola pública de qualitat. Molt important va ser, també, la seva aportació a la lluita reivindcativa i a l´organització dels col.lectius d´ensenyants.

La seva influència a la Universitat va ser també considerable, sobretot en el terreny de la lluita ideològica -- per exemple, en la popularització dels teòrics de la nova esquerra francesa i italiana.

Finalment, cal citar la seva presència minoritària en el moviment obrer, especialment en el si de Comissions Obreres.

La presència i la influència de "B.R." en tots aquests sectors va ser,doncs,desigual. En el sector dels moviments urbans i del cristianisme progressista va tenir una influència predominant. En els altres va actuar en competició amb altres forces [illegible]

una influència predominant. En els altres va entrar en relacions competitives amb altres forces -- entre elles el PSUC. No és estrany, doncs, que en els sectors on hi van haver tensions i competència fos més dificil, posteriorment, la fusió dels respectius col.lectius en el si del PSUC.

Jo no pretenc fer aquí una història de "Bandera Roja", -- d´altra banda ben necessària -- sinó únicament posar en relleu alguns dels aspectes més importants o suggestius d´aquella experiència. Em referiré especialment a dos.

El primer és que pel tipus d´organització de què es va dotar el grup-- molt flexible, molt descentralitzada i molt basada en la iniciativa dels respectius col.lectius sectorials -- "B.R." va ser una extraordinària escola de quadres polítics i sindicals. No crec que hi hagi hagut moltes altres organitzacions capaces de generar en un temps tan curt d´existència un nombre tan elevat de quadres polítics tan qualificats com els que va generar "B.R." Malgrat les aparences exteriors, en el si de "B.R." es feien pocs plantejaments ideològics i,en canvi, es primava la reflexió a partir de les experiències concretes de cada col.lectiu. Això va generar una relació entre pràctica i teoria molt àgil i creadora, fàcilment perceptible en les anàlisis dels moviments urbans, en les iniciatives del sector d´ensenyament i en la l´activitat dels moviments cristians. La reflexió teòrica més general, en canvi, va tenir un caràcter més ideològic,però en realitat més secundari.

El segon aspecte a destacar és que la gent de "B.R." sempre va tenir clar que el seu objectiu no era crear l´"autèntic" partit de la classe obrera,enfront del"revisionisme", sinó contribuir a reforçar l´esquerra i,més concretament, l´espai comunista. En els primers moments hi va haver -- com hi havia en tots els grups que sorgien llavors -- una discussió força abrandada sobre aquest problema. Alguns membres significatius sostenien que davant el fracas definitiu dels partits històrics calia crear el "partit", l´"autèntica organització revolucionària" dels treballadors i que "B.R." era l´embrió d´això. Pero de seguida va dominar un altre plantejament: que "B.R." era una iniciativa més en un context de crisi i desorientació i que el seu objectiu era contribuir a reforçar l´esquerra -- i més concretament, com deia, el moviment comunista-- a partir d´una acció i d´una reflexió renovadores.

No vull dir amb això que tots els militants de "B.R." ho tinguessin absolutament clar. Vull dir només que aquesta era l´opció compartida per la gran majoria i, en tot cas, inspiradora de l´activitat del col.lectiu com a tal. En aquest sentit, crec sincerament que "B.R." va ser una important i molt positiva excepció entre els grups sorgits de la crisi de finals del seixanta. La majoria es teoritzaven a si mateixos

com el partit autènticament revolucionari i des d´aquesta òptica desqualificaven tots els altres,començant pel PCE i el PSUC. "B.R." també polemitzava durament amb el PCE i el PSUC,però no amb l´objectiu de "substituir" aquests partits sinó amb de definir un terreny de confluència política.

L´èxit de "B.R." aviat va sorprendre la pròpia empresa i totes aquestes qüestions es van haver de plantejar amb claredat. El grup inicial d´estudiants ,professors i sindicalistes es va convertir en poc temps en un col.lectiu d´alguns milers de militants. "B.R." havia sorgit a Barcelona, però aviat es va estendre a tot Catalunya, a Madrid, al Pais Valencià, a Andalusia, al Pais Basc i va tenir alguns nuclis a Galicia i a les Illes. També es van crear nuclis organitzats en l´emigració, especialment a Suïssa i França.

Aquella expansió va plantejar amb urgència dues necessitats: la d´elaborar un cos de doctrina política capaç d´unificar uns col.lectius cada vegada més extensos, més dispersos i més heterogenis i la de definir amb claredat l´objectiu polític de l´organització, en el sentit indicat més amunt. Tot això va coincidir amb els primers indicis d´un canvi de conjuntura econòmica, en els primers anys de la dècada dels setanta, i amb una acceleració de la crisi política del franquisme, especialment arran de l´atemptat que va matar Carrero Blanco. En realitat,les dues necessitats -- elaborar una doctrina i definir l´objectiu immediat -- eren les cares d´una mateixa moneda. Sense deixar ben explícita la segona,la primera entrava en un "impasse".

Per això una part del nucli de direcció va prendre la iniciativa, a començaments de 1974, d´iniciar un debat polític en profunditat, amb l´objectiu de superar qualsevol ambigüitat i de crear les condicions per a accelerar la confluència amb el PSUC i el PCE, sobretot arran de les noves formulacions polítiques i tàctiques dels dos partits.

Com és natural, aquesta proposta va provocar greus tensions i va donar lloc a una profunda divisió no sols del nucli de direcció sinó també d´alguns col.lectius. A Catalunya,però, la majoria de l´organització va acceptar la lògica de la proposta i va començar un debat polític de llarg abast per tal de preparar la nova fase. Haig de dir que en la meva vida política he participat en debats importants de tota mena, però que potser cap no ha tingut la profunditat, la intensitat, la riquesa i el nivell de participació d´aquell debat en el si de "B.R." durant l´any 1974. Quan finalment la majoria va decidir que calia portar les energies i les experiències acumulades per "B.R." cap al PSUC i el PCE i enfortir un espai comunista que ja es veia amenaçat d´aïllament per la forma que començava a prendre el final del franquisme, la decisió va ser el resultat d´un procés madurat i assumit amb plena consciència

del context i de les implicacions. La demostració més clara d´això és que si bé en un primer moment els militants que van decidir ingressar col.lectivament al PSUC i al PCE no van ser encara la majoria, en el curs d´uns mesos es van produir dues altres entrades col.lectives, de tal manera que només una minoria ben exigua va continuar mantenir les sigles de l´OCE-BR.

Com deia al principi, el balanç global de tota aquella experiència, dels seus orígens, del seu desenvolupament i de la seva fusió final amb el PCE i el PSUC és un balanç que dóna resultats desiguals. No s´ha fet encara una bona anàlisi de tot el que "B.R." va significar i de tot allò que va aportar. Els militants de "B.R." no hi tenien massa interés [redacted] perquè no desiitjaven fer res que pogués continuar la seva presència com a grup en el si del PSUC i del PCE. Per part de molts membres dels dos partits tampoc no hi havia un interés excessiu,per por de fer reviure enfrontaments anteriors o de posar [redacted] llenya en el foc de les polèmiques internes. Avui aquesta ja hauria de ser la tasca dels historiadors. Els debats d´avui van per altres vies i tenen altres implicacions i,per tant, ja hi hauria d´haver la serenitat necessària per estudiar el tema sense urgències conjunturals.

Per a mi personalment va ser una experiència important, molt interessant i satisfactòria en alguns aspectes i molt insatisfactòria en altres. Com molts altres companys del PSUC vaig patir les conseqüències de [redacted] situacions mal resoltes i de la instrumentalització política d´aquestes [redacted]. Crec que el conjunt de quadres polítics forjat per l´experiència de "B.R." no va ser ben aprofitat pel PSUC ni pel PCE i que bona part d´allò que podien haver aportat es va perdre per les tensions internes i per la forma en que es van manifestar. Crec que també es van perdre per les rigideses organitzatives del PCE i del PSUC i per les rigideses personals d´alguns militants i dirigents. Globalment considerada, l´entrada de la gent de "B.R." en el PSUC i el PCE va ser, a parer meu, positiva i en alguns casos va donar resultats molt creadors. Però també crec que [redacted] en el fons va acabar donant uns resultats inferiors als que podia haver donat.

Pel llibre del 50 aniversari del PSUC

2 maig 1986

NO PUBLICAT